

9. Щербак Ю. Лікарі. Роман. Повесть. Оповідання. / Юрій Щербак. – К.: Дніпро, 1990. – 623 с.

10. Щербак Ю. Час смертохристів. Міражі 2077 року: Роман. / Юрій Щербак. – К.: Ярославів Вал, 2011. – 480 с.

Р. ТКАЧЕНКО

**УЧЕНЫЙ И ОБЩЕСТВО В РОМАНЕ Ю.ЩЕРБАКА
«ПРИЧИНЫ И СЛЕДСТВИЯ»**

Статья исследует взаимодействие ученого и общества в романе Ю.Щербака «Причины и следствия» с точки зрения ценностных ориентиров научной деятельности. Констатируется, что состояние научных исследований и результаты внедрения научных идей зависят от состояния общества.

Ключевые слова: роботизм, дискурс власти, дискурс науки, ученый, бюрократизм, «бегство от свободы».

R. TKACHENKO

**SCIENTIST AND SOCIETY IN THE Y.SHCHERBAK'S NOVEL
«CAUSE'S AND RESULT'S»**

The article deals with the co-operation of scientist and society in the Y.Shcherbak's novel «Cause's and result's».

Keywords: discourse of power, science discourse, scientist, escape from freedom.

УДК 821.161.2-1.09

Андрій ЧУЙ

МОТИВИ ЛЮБОВНОЇ ЛІРИКИ ОЛЕКСАНДРА ОЛЕСЯ

На матеріалі збірок «З журбою радість обнялась» (Книга I), «Поезії» (Книги II, III, V), «Чужиною» (Книга VII), «Кому повім печаль мою...» (Книга XI), «Поезії» (Книга X) та неопублікованих за життя автора поезій досліджено мотиви любовної лірики Олександра Олеся. Зокрема, проаналізовано мотиви безнадійного кохання; безсилля закоханих у вираженні словами всієї сили і глибини їх почуттів; чекання, туги за коханим (коханою); болю через розлуку; натхнення, яке дає любов; зіставлення краси коханої з красою природи, а самих закоханих – з

природними явищами; легковажного флірту із драматичними наслідками; «казкового» повернення молодості силою кохання; неможливості забути колишню любов; заміни втраченої коханої іншою, схожою на неї; невпевненості у почуттях; сподівання на повернення втраченого кохання; всепрощення та жертвності любові.

Ключові слова: любовна лірика, мотив, ліричний герой, сублімація, образ-символ, образ коханої жінки.

Основна тематика поетичної творчості Олександра Олеся – життя природи, перипетії кохання, героїчність і трагічність громадської боротьби та туга за Батьківщиною. Але навіть найавторитетніші дослідники (В. Яременко [4], [5], Р. Радишевський [2, с. 5-47], М. Неврлий [1]) найперше розглядають суспільно-громадянське та революційно-патріотичне спрямування поезій автора.

Таким чином назріла актуальна потреба цілісного вивчення любовної лірики Олександра Олеся, яка довгий час аналізувалася побіжно й принагідно.

Метою статті є визначення основних мотивів любовної поезії Олександра Олеся. Досягнення поставленої мети передбачає вирішення таких основних завдань: аналіз різноманітних життєвих ситуацій та перипетій, в які потрапляє ліричний герой; простеження явних та прихованих причин його специфічної поведінки; вияснення особистісних потреб і бажань ліричного героя, пов'язаних із його коханою жінкою.

Любовна тематика була значною і важливою у творчому доробку Олександра Олеся. І, звісно ж, головним об'єктом любовних віршів автора був образ прекрасної жінки. Основний масив такої лірики зосереджений у його поетичних збірках доеміграційного періоду творчості («З журбою радість обнялась» (Книга I), 1907, «Поезії» (Книги II, 1909, III, 1911, V, 1917). У наступних збірках («Чужиною» (Книга VII, 1919), «Кому повім печаль мою...» (Книга XI, 1931) та «Поезії» (Книга X, 1931)) переважають настрої суму і втоми, спричинені розлукою з рідною землею, проте й у них ще можна знайти спогади про колишню любов та щасливі хвилини, з нею пов'язані.

Уже в першій поетичній книзі «З журбою радість обнялась» (1907) читаємо такі рядки самохарактеристики:

З журбою радість обнялась...
В сльозах, як в жемчугах, мій сміх.
І з дивним ранком ніч злилась,
І як мені розняти їх?!

«З журбою радість обнялась...» [2, с. 52].

Справді, в любовній ліриці Олександра Олеся тісно переплітаються мотиви то світлого щастя і безмежної радості, від яких хочеться співати, то туги, суму і журби, від яких хочеться якщо не померти, то принаймні забутись.

Є в таких творах мотив неможливості вираження словами всієї глибини і сили своїх почуттів. Прагнучи передати усі свої палкі почуття, пристрасні бажання, закохані все ж не в силі «дзвін їх струн в душі» та «срібні мрії» влити у «слова людські», бо просто не можуть підібрати настільки експресивних, емоційних виразників своєї безмежної любові:

Так часом весь в огні горить,
Стражда закоханий до краю
І слів не зна, в які б він влить
Зумів любов свою безкраю...
«Вона» ж чекає... і мовчить...

*(«Ах, скільки струн в душі
дзвенить!»)* [2, с. 53].

Останній рядок наведеної строфи, певне, свідчить про те, що подібні почуття переживає і дівчина, яка також не може віднайти потрібних слів, щоби сказати, як сильно вона любить, тому теж мовчить, але з надією чекає, що її коханий зможе подолати невидимий психологічний бар'єр.

У такому тривожному чеканні душа дівчини – мов неспокійна тужлива чайка над водою, що «розсипає перли сліз»:

Її душа – як чайка над водою...
Пісні, і сміх, і радість скрізь,
Вона ж літа, не зна спокою,
І скигле з тугою палкою,
І розсипає перли сліз

*(«Її душа – як чайка над
водою...»)* [2, с. 57].

Мотив чекання, туги за коханим дуже вдало переданий в образі чайки, яка є символом суму, печалі, жалю.

У вірші «Нарцис, закоханий в лілею...» чітко простежуємо зіставлення з відомою життєвою ситуацією, коли дівчина, фліртуючи з чоловіком, не прагнучи мати з ним серйозних стосунків, закохує його в себе до нестями, а потім кидає і біжить до іншого, якого «насправді» любить, і зовсім забуває про попереднього, що помирає «з журби, з кохання». Цей мотив бодем озвався в серці поета, тому і маємо сумний кінець, обірваний еліпсами, але всім зрозумілий:

Вмирав нарцис з журби, з кохання

Вмирав... і чув самотній він

Чийсь слова, чийсь зітхання

І поцілунків срібний дзвін... [2, с. 83].

Олександр Олесь обирає квіти як ключові образи своєї поезії, поглиблюючи таким чином ідейне навантаження твору. Проте у цьому вірші маємо оригінальне переосмислення традиційної символіки, коли горда та самозакохана лілея зневажила щирі почуття чистого душею та не настільки гарного, як «тюльпан чарівний», нарциса.

Мотив внутрішньої невизначеності дівчини простежуємо у вірші «Ти зовсім мене не кохала...». Закоханий чоловік підсвідомо відчував, що не зовсім байдужий жінці, яка його відштовхнула, тому відразу помітив, як вона тремтіла, прощаючись із ним:

Ти зовсім мене не кохала,

А я був повинен забуть...

Чого ж ти так тяжко зітхала

В той час, як збирався я в путь?..

Чого твої руки тремтіли,

Чого ти тремтіла уся?!

І роки уже пролетіли,

А й досі не знаю ще я [2, с. 83].

Мотив розлуки простежуємо у поезії «Раз високо над горами...», в якому дві хмарки, чисті, «як янголи ясні», втілюють образи закоханих, а традиційний фольклорний образ вітру – образ розлучника, який уже зібрався зруйнувати їхнє щастя («А вітер злий сміявся вже / Десь збоку біля їх» [2, с. 92]).

Майже як благання звучать перші рядки вірша «Прийди, прийди... Нудьгую по тобі». Читаючи далі, розуміємо, що втішити ліричного героя може лише кохана, і навіть «ніжна» і «ласкава» ніч не може стати гідною заміною юної красуні, адже вона все одно незрівнянно миліша такої ночі. Мотив чекання дівчини, милої сердцю, прекрасно інтимізований використанням градації, покликаної якомога точніше передати красу коханої:

Прийди, прийди... Нудьгую по тобі,

Нема кінця мой журбі...

І так журба моя невтішна,

А ніч така ясна і ніжна,

Як ти.

Як ти!?

О, ні, бо ти ніжніша без кінця,

Ніж вся ласкава ніч оця,

І ніч ясна мене не втіше,

І ти її в сто крат миліше –

То ж ти! [2, с. 100].

Чимало любовних перипетій простежуємо у збірці «Поезії. Книга II».

Втрата коханої приносить із собою біль і пустку, які тільки на краплину заліковує час. Ліричний герой відчуває пустоту й розчарування. Цей мотив Олександр Олесь вдало передав лише у восьми рядках, використавши яскравий образ-символ «пустелі світової» – втілення максимальної самотності:

Коли тебе розлюбе мила,

Для тебе сонце погаса,

Чорніє небо смарагдове,

І в'яне всесвіту краса.

Мене невірна розлюбила,

І я блукаю сам не свій,

Немов я кинутий остався

Один в пустелі світової.

(«Коли тебе розлюбе мила...») [2, с. 128].

Та й взагалі – для чого жити без взаємного кохання? Для чого зустрічатись, щоб зразу розлучитись? Для чого «вічно втратою

боліть»? Такими думками пройнятий вірш «Зустрітися, щоб зразу розлучитись...» [2, с. 126], таким є його запитальний мотив.

Є в любовній ліриці Олександра Олеся і мотив жертвності та всепрощальності любові. Багаторазове повторення слова «люблю» стає на захист коханої, яка необережно скривдила ліричного героя, проте, чи можна говорити тут про зайву тавтологію?

Не жди докорів і погріз,
Ні зайвих слів, ні зайвих сліз,
Бо я їх всі в собі спалю,
Бо я люблю тебе, люблю.

.....

Ні, слів докірливих не жди...

Постій... не плач! постій, – не йди.

Замовкну я... уста стулю...

Люблю... люблю... люблю... люблю!..

(«Не жди докорів і погріз...») [2, с. 128].

Мотив чудодійного впливу поцілунку милої дівчини звучить у поезії «В пісні муки, в муці щастя...»:

Поцілуєш, – і від чару
Змовкнуть солов'ї,
І до ранку будуть слухать
Тільки нас гаї [2, с. 131].

Драматичне звучання має вірш «Дурю себе, в думках другу малюю...», перший рядок якого відразу вказує і на відповідний мотив. Своєрідна сублімація в такому випадку – єдиний спосіб порятунку від тяжкого психологічного стану, спричиненого непоправною втратою. Поцілунки, посмішки – все удаване, а за ними – «погребний дзвін» за справжнім втраченим коханням, від якого залишилися тільки руїни:

Дурю себе, в думках другу малюю,
Другу пещу, другу цілую...
...Відбувся шлюб... музика... сміх...
І я всміхаюся до всіх,
І я їй ніжним голубом воркуюю.

Коли ж я келих повний піднімаю

За щастя випити до краю, –
В той самий мент здаля, з руїн
Розітнеться погребний дзвін, –
І я в знесиллі руку опускаю... [2, с. 135].

Чоловік, який по-справжньому кохав, ніколи не забуде ті дні, коли він був щасливим поруч зі своєю обраницею. Картини минулого щастя назавжди залишаються у пам'яті закоханих. Про це говорить перший рядок вірша, що розкриває співзвучний мотив – «Не забуду я... о, ні!». Шкода ліричного героя, адже все змінилось для нього не у кращу сторону (про це яскраво свідчить кардинальна зміна загальної картини у другій строфі вірша), тому в поезії простежуємо також і мотив болю від розлуки з найдорожчою людиною:

Ми йдемо... Шумлять гаї,
Ллються пахощі розкішні,
Щось кричать нам солов'ї,
Щось шепочуть трави пишні...

А тепер... Далеко я...
Заросли в гаю доріжки,
Змовкла пісня солов'я,
І другим цвітуть усмішки [2, с. 147].

Мотив скороминучості омріяного щастя болем відізвався у вірші «Пішла... Ні відгуку, ні погляду, ні слова...» [2, с. 631], який не був опублікований автором. Прикметно, що кохана зникла саме «у п'їтмі», тобто вночі, тому надії її віднайти мало...

Мотив плачу за померлою коханою розвивається в поезії «Мели сніги тоді надворі...» [2, с. 161], яку можна вважати стилізованою баладою. У вірші є і традиційні для пісенного фольклору образи могутнього вітру та співучого жайворонка.

Про роздвоєність душі дівчини (любить / не любить) йдеться в поезії «Не любиш ти, знущаєшся, глузуєш...», що не була опублікована Олександром Олесем. Імовірно, що дівчина усе-таки любить хлопця, але боїться своїх почуттів, боїться проявити слабкість і їм підкоритись, а тому інстинктивно від них захищається, придушуючи будь-які намагання закоханого чоловіка «наблизитися» до неї:

Не любиш ти, знущаєшся, глузуєш,
Зітханням, сміхом [звеш],
Кажу що-небудь – ти не чуєш,
Зову – а ти з другим ідеш.
Чому ж, як стрінувшись зо мною,
Ти мов замислена стоїш
І з різнобарвною юрбою
Говориш тихше і смутніш [2, с. 632].

Знав ліричний герой і нещасливе, зрадливе кохання. У вірші «Не любила, не любила...» (не опублікованому за життя автора) він сам собі докоряє за те, що занадто легко й широко повірив у своє примарне щастя, що прийняв хвилину слабкості дівчини за справжні почуття:

Не любила, не любила –
Знаю, знаю я...
Ах, навіщо ж я повірив
Співам солов'я.
Обдурили мене в ту ніч,
Мабуть, солов'ї...
Мабуть, ти й не цілувала
І уста мої.
Мабуть, сон мені приснився
І тебе приніс,
І ще й досі очі мокрі
Від щасливих сліз [2, с. 650].

Але одних спогадів замало, щоб утамувати біль у серці, викликаний гіркою розлукою з коханою людиною, тому ліричний герой сподівається, що дівчина із розумінням поставиться до його щирих почуттів, і вони залишаться принаймні близькими друзями. Такий мотив неопублікованої поезії «Розлука навіки... Нічого... Дарма...» [2, с. 654].

Мотив недовіри до жінки – наскрізний у поезії «Віри йнять словам жіночим...» [2, с. 180].

Прояви жіночого донжуанізму, при якому жінка прагне спокусити, закохати у себе, а потім без будь-яких пояснень покинути якомога більше чоловіків, чітко простежуються у поезії «Ти в ту ніч другим зоріла...»:

Ти в ту ніч другим зоріла,

Ти другим вінки плела,
Надо мною ж насміхалась
І знущалась, як могла.

Минув час, і дівчина вже не сміялася з почуттів чоловіка, бо зрозуміла, що з ним вона могла стати щасливою. Отже, маємо мотив жалю за втраченим почуттям:

Чом же ти, коли дізналась,
Що давно жонатий я,
Вже півроку не смієшся
І заплакана щодня?
(«*Ти в ту ніч другим зоріла...*»)

[2, с. 158].

Мотив жалю за нереалізованим коханням, яке ще живе в серці, звучить у вірші «Як вінки плела ти з квітів...»:

Кажуть люди, що недавно
Й ти приходила чогось...
Що в ту ніч чиєсь ридання
З-понад озера неслоь [2, с. 146].

Справді, як писав Олександр Олесь у вірші із циклу «Щороку...» («Поезії. Книга III»):

Квітки любові розцвітають
Єдиний раз, єдиний раз.
Вони ніколи не вмирають
І вічно жалем ранять нас

[2, с. 192].

Ключовим у поезії є образ квіток любові. Чудодійний вплив «розквітлого» почуття розкривається метафорично: воно повертає закоханому ліричному герою молодість, проганяючи з серця холодну зиму. Такий «казковий» мотив простежуємо у вірші «Нехай сніги лежать, як килим...» зі збірки «Поезії» (Книга V):

Нехай зима мій волос вкрила, –
У серці квітень розцвіта!
І знов назад, рознявши крила,
Мої вертаються літа [2, с. 253].

Печаллю й сумом оповиті рядки вірша «Ти не прийшла». Сама природа, наділена людськими рисами, співчуває ліричному герою, марно виглядаючи з ним його кохану. Повтори у вірші вказують на те, що всю свідомість чоловіка зайняла одна-єдина думка, яка не

дає йому спокою і перетворює прекрасну картину заходу сонця у найпохмуріший пейзаж:

Ти не прийшла в вечірній час...
Без тебе день вмирав сьогодні,
Без тебе захід смутно гас
І сонце сходило в безодні...
Ти не прийшла в вечірній час.

.....

Ти не прийшла в вечірній час...
Самотньо сонце попрощалось,
І сумно, сумно день погас...
Когось, мов, серце не дождалось,
Хтось не прийшов в вечірній час.
(«*Ти не прийшла*») [2, с. 236].

Врешті-решт тяжкі душевні муки знесли покинутого чоловіка, і він остаточно розбив своє серце, полюбивши іншу, схожу на попередню. За удаваною радістю ліричного героя ми бачимо, що з глибин його підсвідомості все ще «виривається» на волю придушений образ коханої, і що ще довго буде боліти розбите серце, адже, як пише сам автор, «від руки найніжнішої рани заживають в могилі одній»:

Ні, душу мучити свою
Я більше вже не можу...
Тепер я іншу вже люблю,
На тебе... схожу.
О, легко як мені іти
З своєю молодістю!
Вернулась молодість! і ти...
Стоїш живою.
Від слів її щасливий я,
А серце, як шалене!..
Немов рука... рука твоя
На серці в мене.
Ні, душу мучити свою
Я більше вже не можу, –
Тепер я іншу вже люблю,
На тебе схожу.

(«Ні, душу мучити свою...»)

[2, с. 252].

Не минув проникливий лірик мотиву запізнілого й неказаного «люблю», яке через невпевненість закоханих у взаємності почуттів, униканні ситуацій, в яких ці почуття могли б бути перевіреними, загубилось у словах і посмішках:

Так, «люблю» ми не сказали,
Ми все ждали, odkладали,
Розтягали час, –
Ми все думали-гадали, –
Скаже хтось за нас.

І справдилися гадання:
Хтось прийшов і без вагання
Взяв тебе й повів...
Ти вклонилась на прощання,
Я й сього не вмів.
«Скільки слів-казок казалося...»

[2, с. 260].

У любовній ліриці Олександра Олеся наявний також мотив безнадійної закоханості. Проте, як виявилось, із нею зустрівся не лише ліричний герой, а й його сестра. Двом «палаючим» серцям залишається лише разом оплакувати свої недосяжні мрії, поки в них зовсім не погасне світло життя:

Ти все любиш його безнадійно.
Моє щастя і сестро моя...
О, для мене ти рідна подвійно,
Бо люблю безнадійно і я.

Будем разом ридати по мрії,
Ти по ньому, а я по тобі,
Доки серце в огні спопеліє,
Доки очі погаснуть в журбі.
(«Ти все любиш його

безнадійно...») [2, с. 260].

Про ірраціональність, нелогічність почуттів ідеться у поезії «Люблю. Без пам'яті люблю...». Ліричний герой не може знайти розумного пояснення своїй закоханості, але й не може розлюбити,

тому що це почуття живе поза межами контролю розуму, зародившись глибинах підсвідомості:

І все ж люблю! За що люблю,
І сам не бачу і не знаю...
Я знаю, сам себе гублю,
Але не можу, і кохаю [2, с. 743].

Найщирішими запевненнями в безмежній відданості коханій пройнятий вірш «Я тобі зостанусь вірний...». А щоб хоч якось порятуватися від «безмірної журби» і не потонути у своїх сльозах, ліричний герой намагається знайти втіху в нічних мареннях:

Я тобі зостанусь вірний,
Ні до кого не піду,
Бо в журбі моїй безмірній
Я утіхи не знайду.
І всю довгу ніч, тобою
Буду марити в журбі,
І з невтішною журбою
Буду плакати по тобі [2, с. 747].

Про «подвійне» життя ліричного героя – уві сні і наяву – свідчить вірш «Ти жила в моїй уяві...» (1918), який є своєрідною алюзією до Франкового «Чого являєшся мені у сні?» [3, с. 147]. Найбільшим бажанням чоловіка є заснути і не прокинутися, адже тільки сон може принести йому жадану зустріч із коханою та допомогти реалізувати свої потаємні бажання, пов'язані з нею: слухати «слова ясні, ласкаві» з милих уст і відчувати на собі закоханий погляд її волошкових очей. Так він задовольняв свою потребу в емоційному теплі, якого йому бракувало в реальному світі, створював собі враження емоційного комфорту, не підозрюючи, що воно є хибним, несправжнім. Ліричний герой намагається реалізувати своє прагнення до інтимності, використовуючи механізм «мислення за бажанням», при якому людина, всупереч логіці причинно-наслідкових зв'язків, вважає реальним лише те, що відповідає її бажанням. Зміст мислення при цьому підпорядковується емоціям, які можуть стати дуже сильними і починають керувати життям людини, позбавляючи її волі і бажання до протидії, що й характерно для цієї поезії:

Ти жила в моїй уяві,
Прилітала в срібних снах,

І слова ясні, ласкаві
Розцвітали на устах.

Чи ходжу я в лісі темнім,
Чи шумить мені трава,
Чую в шелесті таємнім
Золоті твої слова.

Вийду в поле я зелене,
І з волошок в'ю вінок.
Ніжно дивляться на мене
Сині очі із квіток.

І тебе я бачу всюди...
Ти, як сонце розлилась,
Затопила серце, груди,
В небо пташкою знялась.

А зустрінусь... нудно стане,
І немилим стане все...
Ах, коли ж то ніч настане,
Сон твій образ принесе

[2, с. 783].

Самотній ліричний герой почувався невпевнено через відсутність теплих міжособистісних взаємин із коханою людиною, тому про свої почуття не каже їй ані слова, а свої нестримні емоції проектує на інші, близькі йому, образи. Найчастіше в поезіях Олександра Олеся ними виступають звичні для фольклорної традиції співці кохання солов'ї та різні природні явища й рослини (квіти, дерева), з якими ліричний герой ділиться своїми секретами і які є єдиними свідками чергових сентиментальних історій, із ним пов'язаних:

Я закоханий... Люблю!
Не признаюся нікому...
Навіть місяцю ясному,
Тільки, може, солов'ю.
І сказав... А солов'ї
Вітру, хмарам розказали.

І тепер думки мої
Вся земля і небо взнали.
(«Я закоханий... Люблю!»)
[2, с. 796].

На жаль, часто людина цінує лише те, що втратила або те, чого в неї немає. Таким мотивом позначений вірш «Тільки далеко від тебе...», написаний вже в еміграції, у час розлуки з рідною землею і коханою дружиною (збірка «Чужиною»):

Тільки далеко від тебе
Я твою близькість відчув.
Тільки в журбі за тобою
Я своє щастя знайшов [2, с. 298].

Мотив пам'яті про кохану пронизує поезію «Забуду все. Лишу твої уста...»:

Забуду все. Лишу твої уста...
Вони, як перший цвіт кохання,
Як хмарка ніжно-золота
В журливий час смеркання.

Усмішка їх миліша снів,
Що сняться раз єдиний,
Про них, про них мій буде спів
Останній, лебединий [2, с. 309].

Ліричний герой настільки закоханий у дівчину, що прагне бачити і чути її не тільки вдень, а й уночі. Незважаючи на відсутність коханої у пізній час, він усе ще з нею – уві сні. І сон цей компенсує незадоволене бажання чоловіка, даруючи йому насолоду від уявного близького спілкування з дівчиною. Такий мотив неперекорного бажання бути завжди поряд із коханою – уві сні і наяву – простежуємо у вірші «Ти до мене прийдеш рано...» з еміграційної збірки «Кому повім печаль мою...»:

Як потопить вечір сонце,
Спине жайворонка пісню
І тебе у мене візьме,
Спів мій слізьми забринить.
Але цілу ніч до ранку
Мені буде снитись сонце,

Чутись жайворонка пісня
І ввижатимешся ти [2, с. 432].

Стилізацією під фольклорний твір є в Олександра Олеся вірш «Вклонися ж йому ти низенько... низенько...». В поезії – широкий спектр емоцій: тут і світла, «як сонечко» радість щасливого козаченька, і трепетне переживання ліричного героя, і його ж сльози, адже, мабуть, він сам любив ту, від якої передавав уклін:

**«Вклонися ж йому ти
низенько... низенько...» –**
Сказала ти вчора мені...
А в мене забилося, забилося

серденько,

І щось увірвалось в його
глибині...

Вклонивсь я від тебе... зрадів
козаченько,
Веселий, як сонечко, став...
Я глянув і ще раз: «Низенько,
низенько...» –
Крізь сльози йому проказав
[2, с. 133].

Отже, мотиви любовної поезії в Олександра Олеся досить різноманітні: це й безнадійне кохання, і зовнішніми умовами спричинена недосяжність любові, і безсилля закоханих у вираженні словами всієї сили і глибини почуттів, і чекання, туга за коханим (коханою), і біль через розлуку, і натхнення, яке дає любов, і зіставлення краси коханої з красою природи, а самих закоханих – з природними явищами, і легковажний флірт із драматичними наслідками, і «казковий» мотив повернення молодості силою кохання, і неможливість забути колишню любов, і спроба замінити втрачену кохану іншою, схожою на неї, і внутрішня роздвоєність люблячої людини, і сподівання на повернення втраченого кохання, і всепрощення та жертвовність любові, й стилізація фольклорного мотиву про кохання дівчини й козаченька.

Мінливість мотивів та настроїв, переплетення «журби із радістю» є характерною стильовою домінантою любовної лірики автора, особливо у доеміграційний період його творчості. У еміграційному ж періоді переважають настрої зневіри та суму, спричинені розлукою із коханою та нездійсненністю мрій і надій, із нею пов'язаних.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Неврлий М. Олександр Олесь : Життя і творчість / М. Неврлий. – К. : Дніпро, 1994. – 173 с.
2. Олесь Олександр. Твори : В 2 т. / Упоряд., авт. передм. та приміт. Р. П. Радишевський. – Т. 1 : Поет. тв. Лірика. Поза збірками. З неопублікованого. Сатира. – К. : Дніпро, 1990. – 959 с.
3. Франко І. Чого являєшся мені у сні? / І. Франко // Франко І. Твори : В 50 т. / упоряд. та коментарі І. І. Басса, В. Я. Герасименка, А. А. Каспрука. – К. : Наукова думка, 1976. – Т. 2. – С. 147.
4. Яременко В. Вогненна журба поета / В. Яременко // Олесь Олександр. Твори. – К. : Молодь, 1971. – С. 3–43.
5. Яременко В. Трагічний оптимізм : літ. портрет О. Олесь / В. Яременко. – К. : Логос, 2008. – 214 с.

А. ЧУЙ

МОТИВЫ ЛЮБОВНОЙ ЛИРИКИ АЛЕКСАНДРА ОЛЕСЯ

На матеріалі зібраних «С печалью радость обнялась» (Книга I), «Стихи» (Книги II, III, V), «Чужбиной» (Книга VI), «Кому поведаю печаль мою...» (Книга XI), «Стихотворения» (Книга X) и неопублікованих при житті автора стихів досліджені мотиви любовної лірики Олександра Олесь. В частині, проаналізовані мотиви безнадійної любові; бессилия влюблених в вираженні словами всієї сили и глубини их чувств; ожидания, тоски по любимому (любимой); боли из-за разлуки; вдохновения, которое дает любовь; сопоставления красоты возлюбленной с красотой природы, а самих влюбленных – с природными явлениями; легкомысленного флирта с драматическими последствиями, «сказочного» возвращения молодости силой любви; невозможности забыть прежнюю любовь; попытки замены потерянной любимой другой, похожей на нее; неуверенности в чувствах; надежды на возвращение утраченной любимой; всепрощения и жертвенности любви.

Ключевые слова: любовная лирика, мотив, лирический герой, сублимация, образ-символ, образ любимой женщины.

A. CHUY

MOTIVES OF LOVE LYRIC OF OLEKSANDER OLES

The paper focused on the leading motives of the love lyrics of Oleksander Oles. It analyzes a different cases and situations that happen to a loving lyrical hero. The paper touches obvious and hidden reasons of a lyrical hero's specific behavior. It also finds out hero's private needs and desires, that are directly associated with a dream girl of a main hero. In general, research shows, that intimate lyrics of Oleksander Oles demonstrates a wide range of a different love situations with a large number of emotional shades, which mostly depend on his girlfriend's mood, behavior, whims, caprices and wishes.

Key words: love lyric, motif, lyrical hero, sublimation, literary symbol (character), image of the beloved woman.

УДК:82-31 (73) (045)

Оксана ШОСТАК

ВТІЛЕННЯ ІДЕЇ ВСЕЄДНОСТІ У РОМАНІ «САДИ В ДЮНАХ» ЛЕСЛІ МАРМОН СІЛКО

Стаття присвячена виявленню гностичних концепцій, а саме всеєдності, софійності, вічної жіночності у романі «Сади в дюнах» американської письменниці Леслі Мармон Сілко. Проаналізовано зони комунікаційного перетину західноєвропейської та корінної індіанської культури і духовності у світлі гностичної доктрини.

Ключові слова: гностична доктрина, міжкультурна комунікація, духовність корінних народів Америки, міфологія, давня європейська культура, всеєдність, софійність, вічна жіночність.

Сучасне літературознавство зазвичай атрибує концепцію софійності як невід'ємну частину російського літературного процесу кінця XIX-початку XX сторіччя, пов'язуючи її із вченням Володимира Соловйова та поезією Срібного віку російської поезії. Центральним у вченні Соловйова є ідея всеєдності, котра розглядається як сфера абсолютного й божественного, а об'єктивний світ як її узагальнене самовизначення. Посередником між ними виступає світова душа або мудрість Бога - Софія. «Софія є матерією Божества, просякнута божественною єдністю, однією із сторін цільної всеєдності, іншою є Логос. Це вічна досконала